

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Compendium memorandorum vires naturales et commoda comprehendens a Plinio data

Duval, Robert

[Paris], zwischen 8. Mai und 20. Nov. 1500

Naturalis historie liber secundus [...]

[urn:nbn:de:bsz:31-293518](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-293518)

Roberti de valle Rothomagenſi, ſequitur pliniorum memorabilium collectio.

Naturalis hiftorie liber ſecundus tractat de mundo celeſtibus igneis et aereis.

Capitulum huius collectionis primum, quod eſt in ordine totius voluminis ſeptimum: in quo tractat que ſit plinii de diis ſententia.

Atrimonia inter deos credi: tãtoq; euo ex his nemi neq; naſci: Et alios eſſe grandeos ſemperq; canos: alios iuuenes atq; pueros: alligeros: claudos: ouo editos: pueriliũ ppe deliramẽtorũ e. Decus eſt mortali iuuare mortalẽ. & hec ad eternam gloriam via.

Hac proceres iere romani Hac nunc celeſti paſſu cũ liberis ſuis vadit maximus omnis eui rector veſpaſianus auguſtus feſſis rebuſ ſubueniens. Hic eſt vetuſtiſſimus referendi benemerentibus gratiam moſ: vt tales numinibus aſcribant. Quippe et oĩm aliorum nomina deorum & ſiderum: ex hominũ nata ſunt meritis Inuenit mediũ ipſa ſibi mortalitas numen. Toto quippe mũdo & locis oĩbuſ: omniũ vocibus fortuna ſola inuocatur. & vna noiatur. vna accuſatur. ſola laudat. ſola arguitur, et cũ cõuiciis colitur, vobilis a pleriq; & ceca exiſtimata vaga incõſtans incerta varia in dignorumq; ſa utrix

Ex capitulo, x. defectus ſolis et lune.

On aliud eſſe noctem q̃ terre vmbraſ, figurã autem vmbre ipſius ſimilem methe acturbini inuerſo. Spacio conſumi vmbraſ iudicio ſunt volucrum prealti volatus. Defectus. cc. xxiii. menſibus redire in ſuos orbẽ certum eſt. Soliſq; defectus non niſi nouiſſima prima ve luna fieri, quod vocant coitum. Luna autem nõ niſi plena ſemperq; citra q̃ proxime fuerit. Omnibuſ autẽ annis fieri vtriuſq; ſideris defectus ſtatim diebuſ, horiſq; ſub terra. Nec tamẽ cum fiat ſupernẽ: vbiq; cerni. Aliquando propter nubila, ſepius globo terre obſtante conuexitatibus mundi.

Lunam bis in triginta diebuſ ſuper terras occultari: ſed ab aliis atq; aliis hoc cerni. Que ſunt in hoc miraculo maxime mira: cum cõueniat vmbra terre lunam hebetari. Nunc ab occaſu parte hoc ei accidere: nunc ab exortu. Et quanam ratione cũ ſolis exortu vmbra illa hebetatrix ſub terra eſſe debeat: ſemel iam acciderit: vt in occaſu luna deficeret: vtroq; ſuper terram cõſpicio ſidere. Nã vt in duodecim diebuſ vtrũq; ſidus quereretur et noſtro euo accidit imperatore veſpaſiano.

Ca. xiiii. lunam semper aduersis cornibus a sole si crescat ortus spectare: si minuatur occasus haud dubium est.

Amplior errantium stellarum quam lune magnitudo colligitur Sed altitudo cogit videre minores. Sicut affixas celo solis fulgore interdiu non cernit: cum eque die ac noctu luceant. Idque manifestum fiat defectu solis et prealtis puteis.

Ex Ca. xxi. de distantia orbium et terre.

Solem abesse a luna vnde viginti partes quantum lunam ipsam a terra prodiderunt. Pitagoras vero vir sagacis animi a terra ad lunam. c. xxv. M. stadiorum collegit. Ab ea usque ad solem duplum. Inde ad xii. signa triplicatum. In qua sententia et gallus sulphicius noster fuit. Sed pitagoras interdum ex musica ratione appellat tonum quantum absit a terra luna: Iocunda magis quam necessaria subtilitate.

Ca. xxiii. De mundi geometria.

Tadium C. xxv. nostros efficit passus. hoc est pedes sexcentos. xxv. Possidonius non minus. xl. stadiorum a terra in qua nubila & venti nubesque perueniant. Inde purum liquidumque & imperturbate lucis aërem. Sed a turbido ad lunam vicies. C. stadiorum. Inde ad solem quinquies millies. Eo spacio fieri immensa magnitudo ne exurat terras. Incomperta hec & inextricabilia nec ut mensura. (Id enim velle pene dementis oculi est) sed ut tantum coniectanti animo constet estimatio.

Ca. xxv. De cometis.

Cometas variis apparere coloribus quandoque aureo. quandoque palido gladii nitore. Doliorum quandoque cernitur figura in concavo fumide lucis. fit & candidus cometes argenteo crine. Ita refulgens ut vix contueri liceat spectaque humana dei effigiem in se ostendens Breuissimum quo cerneretur spacium. vii. dierum annotat: longissimum octoginta. Nouentur alii errantium modo alii immobiles herent. omne ferme sub ipso septemtrione aliqua eius parte non certa. sed maxime in candida que lactet circuli nomen accepit. Aristoteles tradit & simul plures cerni. nemini compertum alteri quod equidem sciam. Ventos autem ab his graues eferisque significari. Fiunt & hibernis mensibus & in austrino polo. sed ibi citra vltimum iubar. Terrificum magna ex parte sidus. atque non leuiter peritum ut ciuili motu octauio consule. Iterumque pompeii & cesaris bello. Cometes vno tocus orbis loco colitur rome quia sidus crinitum per septem dies apparuit: omnibus terris conspicium. Eo signo signa

ficari vulgus credidit: cesaris animam inter deorum immortalium animam receptam, quo nomine id insigne capitis eius simulacro quod in foro consecratum est: adiectum fuit.

Ca. xxxi.

Plures quandoq; soles cernunt. Nec infra nec supra se; sed ex obliquo, nec noctis; sed aut oriente sole aut occidente Semel meridie prospecti in bosphoro produntur: qui a matutino durarunt in occasu. Trinos soles sepius antiqui videre quod nostra etas vidit diuo claudio principe. Plures autem q̄ tres nunq̄ visi produntur. Lu neq; trine: Domicio et Annio consulibus

Ca. xxxiii.

Lumen de celo noctu visum est. C. Cecilio, Cn. papirio conf et sepe alias: vt diei species noctu luceret

Ca. xxxvi.

Fleri videntur et discursus stellarum nunq̄ temere: vt non ex ea parte truces veti quo oriunt: & ex his tunc procelle in mari terris q;

Ca. xl. de canicula stella.

Am canicule exortu accedi solis vapores quis ignorat: feruent maria ex oriente eo, fluctuat in cellis vina. mouentur stagna, Canes toto eo spacio in rabiem agi non est dubium.

Ca. xlii. de incertis tempestatibus

Ec imbribus tantu tempestatibusq; sed multis & corporu & ruris experimētis. Assilantur alii sidere, alii commouentur statitibus. aluo. neruis. capite mente. Olea et populus alba et salices folia solsticio circumagunt. Floret ipso brumali die: suspena in tectis arentis herba pulegii. Rumpuntur intense spiritu anebrane. Miretur hoc qui non obseruet cotidiano experimēto herbam elitropium: abeuntē solem intueri sempq; omnibus horis cum eo verti: vel nubilo obūbrante. Iam quidem lunari potestate ostrearum conchilioruq; et concharum omnium: corpora augeri ac rursus minui. Quin & foricum fibras respōdere numero lune: exquisiere diligentiores. Minimumq; ani mal formicant sentire vires sideris: Interluuo semper cessante

Patrocina

tur vastitas celi immensa: discreta celi altitudine Induo atq; lxx. signa. In his quidem annotauere. M. ccccc. stellas insignes: videlicet effectu visu ve. In cauda tauri septē quas appellauere vergelias In fronte fuculas. boeten que sequitur septētriones

Non eam inficias posse ignes superne decidere quoru ictu concuti æra verum est. Cum vero in nubē peruenerint: ærem dissonū gigni vt candente ferro in aquam demerso

cii

Ca. xlv. de ventis

Entos vel potius flatus posse et arido siccoq; anhelitu ter-
re gigni nō negauerim. Posse et aquis aere expirantibus; q;
neq; in nebulam densetur nec crassetat in nubes. Posse &
solis impulsu agi; quoniā ventus nō aliud intelligatur q; fluctus ae-
ris. Pluribusq; etiam modis. Namq; et fluminibus; & niuibus; & e-
mari vidimus equidē tranquilo; et alios quos vocant altanos e ter-
ra confluere

Ca. xlvii. de ventis iterum

In fine vētos generant. Iam quidem specus: qualis in dal-
macie ora vasto in preceps hiatus: In quem deiecto leui pō-
dere quis tranquilo die; turbini similis emicat procella. In
domibus etiam multis manufacta inclusa opacitate; conceptacula
auras suas habent. Adeo causa nō deest. Sed plurimum interest fla-
tus sit an ventus

Ca. xlviii. nature & obseruationes ventorum

Iginti et amplius: auctores greci veteres prodidere de
his obseruationes. Quo magis miror; orbe tam discordi
in regna hoc est in mēbra diuiso: tot viris cure fuisse taz-
ardua Inuētū perquirere. Inter bella p̄sertim et infida hospicia. Pi-
ratis etiam omnium mortalium hostibus transitus fame tenentibus;
vt hodie quedam in suo quisq; tractu ex eorum commentariis qui
nunq; accessere verius noscant q; indigenarum scientia. Nunc vero
pace tam festa; tam gaudente prouentu rerum arciumq; principe:
omnino nichil addisti noua inquisitione: Imo ne veterum quide;
inuenta perdisci. Apertum quoq; est mare. Hospitaliq; littorū om-
nium appulsu nauigat. sed lucri non scientie gratia Nec reputat
ceca mens et iam tantum auaricie intenta

Ca. xlix. ventorū ḡna secūdum diuerfas re-
giones, & de tempore sui ortus.

Vnt et peculiare quibusdam gentibus venti non vltra cer-
tum procedentes tractum. Vt atheniensibus Ciron paulo
ab argeste deflexus; relique grecie ignotus. Alibi elacior
idem olympias vocatur. Item in narbonei. prouincia clarissimus
ventorum est circius: nec vlli violentia inferior. Idem non modo
reliquis partibus celi ignotus: sed ne viennam quidem eiusdem p-
uincie urbem attingens. Et austris in egiptum penetrare negat fa-
bianus. Ver aperit nauigantibus maria. Cuius in principio fau-
onii hibernum molliunt celum; sole aquarii. xxv. partem obtinente
Is dies sextus est ante februanas idus Fauonii

ad .viii. kalend. marcii chelidoniam vocant ab irundinis visu.
Non nulli vero orichiam et septuagesimo die post brumam ab ad
uentuauium flante per nouem dies

Canicule sidus oritur sole primam partem leonis obtinente. Qui
dies .xv. ante kalend. augusti est. Huius exortum diebus octo fere
me aquilones antecedunt. Post biduum autem idem aquilones cō
stancius perflant diebus .xl. quos ethesias vocant. Mollire eos
creditur solis vapor geminatus ardore sideris. Nec vlli ventorum
magis statim sunt. Post eos rursus austris frequētes vsq; ad sidus arturi:
quod oritur. xl. diebus ante equinoctium autumnū. Cum hoc co
rus incipit. Corus autumnat. Huic est cōtrarius vulternus. Post id
equinoctium diebus fere. xl. et. iiii. virgiliarum occasus hiemem
inchoat. Pirata primum coegere mortis periculo in mortem ruere
& hiberna experiri maria. Nunc idem auaricia cogit

Minus esurire austro spirante creditur animalia. Auster africe fere
nus: aquilo nubilus. Omnes venti vicibus suis expirant maiore
ex parte. aut vt contrarius desinenti incipiat cum proxime cadem
tibus. Surgunt a leuo latere in dextrum vt sol ambiunt. De ratione
eorum menstrua quarta lima decernit. Hisdem ventis in contrariū
nauigat. platis pedib; vt plerūq; auersa vela cōcurrat. Austro ma
iores fluctus eduntur q̄ aquilone: Ideo quoniā ille inferius ex imo
maris spirat. hic summo. Ideoq; post austris noxii precipue terre
motus. Ab ortu flantes diuturniores sunt ab occasu flantibus. Ses
ptentriones impari fere desinunt numero. Que obseruacio in aliis
etiam multis rerum nature partibus valet. Mares itaq; existiman
tur impares numeri. Sol et auget et comprimit flatus. auget exori
ens occidensq;. Comprimit meridianus estiuus temporibus. Ideo
medio diei aut noctis plerūq; sopiūtur: quia aut nimio frigore aut
estu soluuntur. Expectantur maxime vnde nubes discusse adaperu
ere celum. Omnium quidem si libeat obseruare mínimos ambit;
redire easdem vices quadriennio putant exacto. Eudoxus putat
non ventorum modo; verum & reliquarum tempestatum magna
ex parte

Capitulum quinqu
gesimum derepenti
nis flatibus

Enephas precipua nauigantium pestis est; non antē as mo
ciii

do verum ipsa nauigia contorta frangens. Tenui remedio: aceti
in aduenientem effusi cui frigidissima est natura.

Capitulum quinquagesimum secundum.

Quibus locis et temporibus fulmina.

hieme & estate rara: quoniam hieme densatur aer nubium
h crassiore corio spissatur. Omnisq; terrarum ex alacio rigēs
ac gelida: quicquid accipit ignei vaporis exstinguit. Que
ratio immunem lithiam & circa rigencia a fulminum casu prestat.
E diuerso egiptum nimius ardor. Si quidem calidi sicciq; habitus
terre: raras admodum tenues et infirmas densatur in nubes. Vere
autem & antunno crebriora fulmina corruptis in vtroq; tempore
estatis hiemisq; causis. Qua ratione crebra in italia fulmina: quia
mobilior aer mitiore hieme & estate nimbosa semper quodammodo
vernāt vel autūnat.

Capitulum quinquagesimum tertium.

Fulminum viget differentia.

Fulminum plura genera traduntur. Que sicca veniunt nō
f adurunt sed dissipant. que humida: non vrunt. sed infusa
stant. Tertium est quod clarum vocant/ mirifice maxime
nature quo dola exhauriūtur intactis operimentis: nulloq; alio ve
stigio relicto. Aurum & es & argentum liquatur intus: saculis ipsis
nullo modo ambutris. ac ne confuso quidē signo cere. Marcia pri
ceps romanarū ista granida: partu exanimato ipsa citra vllum ali
ud incommodum vixit. M. Herennius decurio sereno die fulmine
ictus est. Omnia a superiore celo decidentia obliquos habent ictus

Ca. lvi. de fulminibus euocandis.

extat annaliū memoria sacris quibusdam & precationibus
e vel cogi fulmina vel ipetrari. Impetrari nature audacis est
credere. Nec minus hebetis beneficiis abrogare vires quā
do in fulgurum quoq; interpretatione eo profecit scientia: vt ven
tura alio sunt die ptecinat/ et an peremptura sint fatum aut aper
tura pocuifali a fata que lateant in numerabilibus in vtroq; priua
tis publicisq; expermentis. Quamobrem sint ista vt rerum nature
libuit aliis certa aliis dubia. aliis probata aliis damnata: nos cete
ra que sunt in his memorabilia non omitemus.

Capitulum quinquagesimum sextum.

De ictu fulminis.

Sonitum profecti esse fulminis non illati. Etiam non spiritū ocio
rem fulmine. Ideo quati prius omne & afflari q̄ percuti. Nec quē

quem tangi qui prior viderit fulmen, aut tonitrua audierit. Leua aspera estimantur quoniam leua parte mundi ortus est. Nec tam ad uentus spectatur q̄ reditus, siue ab ictu resiliat ignis, siue opere cōfecto aut igne consumpto spiritus remeet.

Maxime dira que per septentriones occasum attingunt. Optimū est in exortuas redire partes. Ideo cum a prima celi parte venerint et in eandem concesserunt summa felicitas portenditur. quale sile dictatori ostentum datum accepimus.

Noctu magis q̄ interdiu sine tonitribus fulgurat. Vnū animal hominem non semper extinguit, cetera ilico. Hunc videlicet natura tribuente honorem cum tot belue viribus prestent. Omnia contrarias incubant partem. Homo nisi conuertatur vi percussus non exspirat. Superne icti concidunt. Vigilans ictus contuentibus oculis dormiens patentibus reperitur. Nullum animal nisi exanimatum fulmine accenditur.

Capitulum quinquagesimumseptimum,

Que non feriantur fulmine, et que a fulmine p̄feruant.

Ex his que terra gignunt lauri frutices non icit. Sed nunq̄ e quinque pedibus alcius descendit in terrā. Ideo pauidi alti ores specus tutissimos putant. Aut tabernacula pellibus beluarum quas vitulos marinos appellant, quoniam hoc solum animal ex marinis non percussiat, sicut nec e volucris aquilam. Que ob hoc armiger huius teli fingitur. In italia inter terratiuam et edem foetoniae turres bellicis temporibus desiere fieri quia non nulle earum sub fulmine diruta.

Capitulum, lviij.

De prodigiosis pluuiis.

Relatum in monumenta est: lacte et sanguine pluuisse. Et sepe alias carne. Volūmo et Sulpitio consulibus. Ex ea q̄ nō putruisse quod non diripuissent aues. Item ferro in lucanis anno. anteq̄. M. crassus a parthis interemptus est. Omnes q̄ cum ee lucani milites: quorū magna pars in exercitu erat: Effigies que pluerat: spongiarum ferre similis fuit. Paulo consule lana pluit: iuxta castellum carissanum iuxta quod post annum Milo occisus est. Eodem causaz dicente la geribus coctis pluuisse.

Capitulum, lix.

Portenta e celo

Rmorū crepitus & tube sonitus āuditus e celo cymbricis
a bellis accepimus Crebroq; & prius & postea, Spectataq;
arma celestia ab ortu & occasu inter se concurrentia pulsas
que ab occasu erant.

Ca. lxy. De natura terre
et eius beneficiis.

Sic hominum terra vt celum dei, que nos nascentes excipit natos
alit. semelq; editos sustinet semper. Nouissime complexa gremio
iam reliqua natura abdicatos; tum maxime vt mater operies. Mo
numenta & titulos gerens, memoriam nostram extendens contra
breuitatem eut. Aque subeunt. In imbres tumescunt fluctus. Aer
densatur nubibus, furit procellis. At hec benigna mitis, indul
gens, vsusq; mortalium semper ancilla. Que coacta generat. Que
sponte funditur. Quos odores sapesq; quos succos quos colo
res? Quam bona fide creditum reddit fenus? Pestifera animancia
vitali spiritu habente culpam; necesse est illi feminata suscipere; &
genita sustinere. Sed in malis generantium noxa est. Illa serpen
tem homine percusso non recipit amplius. Penasq; exigit. Illa me
dicas fundit herbas, semper homini parturit. Quin et venena nos
stri miserta miscuisse credi potest, ne in tedio vite dire famis mors
terre meritis alienissima; lenta nos consumeret tabe. Ne lacerum
corpus abrupta dispargerent. Ne laquei torquerent pena prepo
stera in cluso spiritu. Ita est miserta; genuit id cuius facilis haustu
illibato corpore & cum corpore extigueremur. Quo taliter defun
ctos non fere non volucres attingerent, terreq; seruantur. Aduer
sus vnam quippe nature partem ingrati sumus. In maria iacitur vt
freta amictamus. Eruditur aquis ferro ligno igne lapide fruge.
Omnibus cruciatur horis, multo plus vt delictis q̄ vt alimentis no
stris famuletur. Illa tamen que summa paciatur cute: tolerabilia vi
dentur. Penetramus in viscera auri argentiq; venas. Viscera ex
trahunt vt digito feratur gemma. Quot manus atterunt: vt vnus
niteat articulus? Et miramur si ad noxam genuit aliqua. Placatio
re tamen dea vtimur ob hoc q̄ omnes hi opulentie exitus: ad sceler
ra cedensq; & bella tendunt. queq; sanguine nostro rigamus infe
pultis ossibus legimus. Quibus tamen velut exprobrato furore ip
sa se obducit & icelera quoq; mortalium occultat.

Capi. lxyi
De forma terre.

Necq; absoluti orbis in tanta montium exelsitate. tanta camporum planicie. sed cuius amplexus si cuncta linearum comprehendantur ambitu: figuram absoluti orbis efficiat; id quod ipsa nature cogit ratio.

Ca. lxxvii. De antipodibus
et figura aque.

I Ngens hic pugna litterarum contra vulgi opinionē circumfundi terre homines vndiq; circūfusq; inter se pedibus stare. et cunctis similem esse verticem. Illo querēte cur non decidant contra sitū. Tanq̄ et non ratio presto sit; cur nō decidere nos mirentur illi. Sed repugnat natura et quo cadat negat. Nam sicut ignium sedes non est nisi in ignibus. aquarum nisi in aquis. spiritus nisi in spiritu; ita terre arcenibus cunctis nisi in se locus non est. Dependentes vndiq; gūcte paruis globant orbibus. et pulueri illate frondiumq; lanugini imposte absoluta rotūditate cernuntur. Et in poculis repletis tument media maxime.

Quapropter subtilitate humoris molliciaq; in se residentē; ratione facilius q̄ visu deprehenditur. Eadem ratio propter quam e nauibus terra non cernatur; e nauium malis conspicua. At procul recedēte nauigio; siquid quod fulgeat religet in mali cacumine; paulati descendere videatur. & postremo occultetur.

Cum terra sicca sit et arida constare per se ac sine humore non possit. nec rursus stare aqua nisi sustinente terra mutuo amplexu iungeretur. Hac sinus pendente. Illa vero permeante totam. intra extra supra. venis vt vinculis discurrentibus. atq; etiā in summis iugis erumpente. quo spiritu acta & terre pondere expressa siphonū modo emicat. Tantumq; a periculo discedendi abest; vt in summaqueq; & altissima dissiliat. Qua ratione manifestum est; quare tot fluminum manifesto accessu maria non crescant.

Ca. lxx. Que portio
terre habitetur.

Terre tres partes abstulit celum. Oceani rapina incerta est; quantum terrarum occupet intrat per tot maria quibus affricam europā asiamq; dispartit. Computetur nunc mēsurā tot fluminum. tantarum paludum. addantur & lacus. Iam elata in celum & ardua aspe-

At quoque iuga. Iam silue vallesque prerupte. & solitudines. & mille de causis deserta derrahantur: he tot portiones terre imovero vt plures tradidere mundi punctus (neque est aliud terra vniuersa vniuersa) Hec est materia glorie nostre. Hic sedes. hic honores gerimus. Hic exercemus imperia. Hic opes cupimus. Hic tumultuatur humanum genus. Hic instauramus bella etiam ciuilia. mutuisque cedibus laxiorem facimus terram. Et vt publicos gentium furores transeam: hec in qua conterminos pellimus. vt quae latissime rura metatus fuerit vltraque famam exegeat accolae. vel cum ad mensuram auaricie sue propagauerit quam tamen porcionem defunctus eius obtineat.

Capitulum. lxxi. q̄. ter-
ra in medio mundi.

Ediam esse mundi terram totius: haud dubiis constat argumentis. Sed equinoctii paribus horis. Nam nisi in medio esset: equales noctes diesque habere non posse deprehendunt.

Ca. lxxii. De eclipsi.
& siderum inequalitate.

Nobis septentrionalis plage sidera nunquam occidunt. Contra meridiana nunquam oriuntur. Quod ex ipsius terre figura est: globo simili. Septentriones non cernunt troglodite et confinis egiptus. Nec canopum italia. Navigantium hec maxime cursus deprehendunt. In alia aduersa in alia prono mari subitoque conspicuis Defectus solis ac luue vespertinos: orientis incole non cernunt. Nec econuerso. Meridianos vero sepius Enuti ad occasum cum sole iter est Eundemque remeans obuium contrario preuertit occurso. Qua de causa ad occasum nauigantes quibus breuissimo die: vincunt spacia nocturne nauigationis. vt soles ipsum comitantes.

Capitulum septuagesimum
quintum. De varietate re-
gionum quo ad ymbros.

Imili modo tradunt in siene opido quod est supra alexan-
driam quinq; millibus stadiorum solsticii de medio nullaz
vmbra. Pateumq; eius experimenti gratia factum: totuz
illuminari. Quod etiam in india supra flumē hispasiu tempore eo-
dem onesicritus scrip sit. Constatq; in birenevrbe trogloditarum
in margine rubri maris hoc idem ante solsticium quadragenis qui-
nis diebus totidemq; postea fieri. Et post eos nonagita dies. In me-
ridiem vmbrae Iaci. Rursus in meroe insula que est caput ethiopū
in anne nilo bis anno absumi vmbrae: sole duodecimam tauri para-
tem & quartamdecimam leonis obtinente. In india gente oreum:
mons est malens nomine iuxta quem vmbre estate in austrum hies-
me ad septentrionem iaciuntur.

Capitulum. lxxix. Quo
modo obseruentur dies

Psuam diem alii aliter obseruauere. Babilonii Inter duos fo-
lis exortus. Atheniē. iter duos solis occasus. Vmbri a me-
ridie in meridiem. Vulgus omne a luce ad tenebras. Sacer-
dotes romani et qui diem diffiniere ciuilem: Item egyptii a media
nocte in mediam

Ca. lxxx. Differentia
regionum & hominum.

Ontextenda sunt his celestibus nexa causis. Namq; ethio-
pas vicini fideris vapore torrerit, adustisq; siles gigni, bar-
ba et capillo vibrato. Et aduersa plaga mundi atq; glacia
I: candida cute esse. gentes flauis promissas crinibus
Medio vero terra salubris vtrinq; mixtura Modicus corporum ha-
bitus, magna & in colore temperies. Ritus molles ingenia fecun-
da totiusq; nature capacia

Capitulum. lxxx. De
motu terre

Preclare quedam esse et immortalis in eos credimus diuinitas
perhibetur Anaxim andromilefio phisico: quem ferunt lacedemo-
niis predixisse vt vrbe ac tecta custodirent. Instare enim motum
terre. & cum vrbs tota eorum cōruit. Perhibetur et phereclidis pi-
tagore doctoris alia cōiectatio. Sed & illa diuina haustu aque pu-
teo presensisse ac predixisse ibi terre motum. Que si vera sint

a deo ventos in causa esse non dubium reot. Nunq̄ enim intremis-
cunt terre nisi inopito mari. Celoz̄q; adeo trāquilo: vt volatus au-
um non pendeant: subtrācto omni spiritu qui vehit. Nec vnq̄ nisi
post ventos cōditos scilicet in venas eius et cauernas occulto affla-
tu. Nec aliud est in terra tremor q̄ in nube tonitruum. Nec hiatus q̄
cum fulmē erumpit

Ca. lxxxii. Incommoda quē terrē motum
sequuntur. Et quibus regionibus

Arie quatitur, & mira eduntur opera, prostratis me-
nibus hiatu profundo haustis. Emissis annibus. Nō
nunq̄ ignibus, calidis de fontibus, alibi verso flu-
minum cursu Comitatur terribilis sonus. Alias mur-
mur simile mugitibus aut clamori humano, armorū
ve pulsancium fragori: pro qualitate materie excipi-
entis, formaq; vel cauernarum vel cuniculi per quem meat: exilius
grassante in angusto. Hiatus alias remanet ostendens quē sorbuit,
alias occultat. Rursusq; ita inducto solo vt nulla vestigia extant vr-
bibus plerumq; deuoratis. Maritima maxime quaciuntur. Nec mō-
rosa tali modo carent. Exploratum est michi alpes a penninas sepi-
us tremuisse. Autumno ac vere terre sepius mouentur sicut fulmē
na. Ideo gallie & egiptus minime quaciuntur: quoniam hic estatis
causa obstat: illic hiemis. Item noctu sepiusq̄ interdiu. Interdiu: cit-
ca meridiem. Et solis luneq; defectu, quoniam tempestates tunc
sopiuntur. Precipue vero cum sequitur imbrem estus: Imbres ve-
estum.

Ca. lxxxiii. Signa motus futuri

Auigantes sensiunt indubia coniectura siue flatu in-
tumefcente fluctu subito aut quaciente. Intremunt
vero et in naubus posita, eque q̄ in edificiis, crepti-
tuq; prenunciant. Quin et volucres non impatide
sedent. Est et in celo signum, preceditq; motu futu-
ro, aut interdiu, aut paulopost occasum sereno, seu
tenuis lineae; nubis in lōgum porrecte spacium. Est et in puteis tur-
bidior aqua, nec sine odoris redio

Capit. lxxxiiii. Auxilia con-
tra motus futuros. Et quib' mo-
tibus malus inest periculum

Icut & in hisdem & remediū quale cloace et crebri spes
cus prebent, preconceptum enim spiritū exalant, Quod
in certis notatur opidis: que minus quaciuntur: crebris ad
purgandum eluuiē cuniculis cauata. Multoq; sunt tutiora in isdez
illis que pendēt. Sicut neapoli intelligitur. Tutissimi sunt edificio
rum fornices, anguli quoq; parietum. posteq; alterno pulsu reni
tente. Et latere terreno facti parietes: minore noxa quatiuntur.
Magna differentia est in ipso genere motus. Tutissimum est cum vi
brat crispante edificiorū crepitu, et cum intumescit assurgens. Al
ternoq; motu residet Innoxium. Et cum concurrentia testa contra
rio ictu arietant, quoniam alter motus alteri renititur. Vndantis in
clinario & fluctus more quedam volutatio infesta est. Aut cum in
ynam partem motus se totus impellit. Desinunt autem tremores
cum totus emerit. Sin vero durauere non ante .xl. dies sistuntur.
Plerumq; et tardius vtpote cum quidam annuo & biēnii spacio du
rauerint.

Ca. lxxxv. Portenta terrarum ex terre motu.

In agro mutinensi, M. et. I. consulibus: montes duo inter se cōcur
rerunt, crepitu maximo assultantes, recedentesq;. Inter eos flama
fumoq; in celum exeunte, spectante e via emilia magna equitū ro,
turba. Eo cōcursu ville omnes elise. Animalia que intra fuerant ex
animata: Anno ante sociale bellum quod nescio an funestius fuerit
q̄ ciuile. Non minus mirum ostentum nostra vidit etas anno nero
nis suppremo: sicut in rebus ipsius exposuim⁹. Pratis ol: isq; inter
cedente via publica in contrarias sedes transgressis in agro vecii
equitis ro. Nunq̄ vrbs roma tremuit; vt non futuri euentus
alicuius id prenunciatum esset.

Ca. lxxxvii. Aliquibus in locis terre nascuntur

e Adem nascentiū causa terrarum est: cum ille idem spiritus
attolendo potens solo non valet erumpere.

Ca. xcix. Qua ratione estus maris accedant, & recedant.

Causa in sole lunaq; est. Bis inter duos exortus lune affluunt. Bis
q; remeant quaternis semper horis. Et primum attolentes se cum
ea mundoq; intumescentes. Mox a meridiano celi fastigio vergē
te in occasum residentes rursusq; ab occasu subter a celi ima & me
ridiano contraria accedente in vndantes Nec vnq̄ eodem tempore
quo pridie refluit: vt ancillante sidere trahenteq; secum auide ma
ria, & assiduo aliunde q̄ pridie exoriente paribus tamen interuallis
reciprocis: senisq; semper horis non cutusq; diei aut noctis aut lo
ci: sed ab equinoctialibus. Multiplex lunaris differentia. Primum

septenis diebus modici noua ad didima æstus pleniores ab ea exa-
nudent; plenog; maxime feruent. Inde mitescunt Oēs
æstus in oceano maiora integunt spacia Inundantq; q̄ in reliquo
maris: siue quia totuz̄ in vniuersitate animosus est q̄ in parte: siue q̄
magnitudo aperta sideris vim laxæ crassantis efficacius sentit eadē
angustiis arcetibus. Qua de causa nec lacus nec anes similiter mo-
uentur.

Circa littora magis q̄ in alto deprenduntur; maris fluxus. Quoniā
et in corpore extremo pulsus venarū id est spiritus magis sensūt

Ca. cii. que potestas lune
& marina & terrena

Sidus lune esse quod terras saturet, accedens corpōra impleat
abscedens inaniat. Ideo cum incremento eius augeri conchilia: &
maxime spiritum sentire quibus nō sit. Sed & sanguinē hominis
etiam cum lumine eius augeri ac minui. frondes quoq; & pabula

Ca. ciii. Quare mare salsum

Taq; solis ardore siccatur liquor et hoc esse masculum sid⁹
i torrens cuncta sorbens. Sic mari late patienti saporem in-
coqui salis. Aut quia exhausto inde dulci tenuiq; quod fa-
cilime trahat vis ignea omne asperius crassiusq; liquatur. Ideo sū-
mam equoris aquam dulciorem. Hanc esse ueriores causam aperi-
saporis q̄ mare sudor terre sit eternus. Aut quia plurimu ex arido
miscetur illi uapore, aut quia terre natura aquas inficiat

Ca. ciuii. Item de natura lune;

Cōtrario ferūt lune femineum ac molle sidus atq; noctur-
e num. soluere humorem & trahere non auferre. Id manife-
stum est q̄ ferarum occisa corpōra in tabem visu suo resol-
uat. Somnoq; sopitis torporē contractum in caput reuocet. glaci-
em refundat cunctaq; humifico spiritu laxet. Ita pensari nature vi-
ces: Semper sufficere: aliis siderum elementa cogētibus: aliis ve-
ro fundentibus Sed in dulcibus aquis lune alimentum esse sicut in
marinis solis.

Ca. cv. Vbi maxima
maris profunditas

Ltissimum mare xv. stadiorum fabianus tradit. Alii in pon-
a to ex aduerso coraxorum gentis, vocant bathea ponti.

Ca. cvi. de mirabilibus
fontium & fluminum

Iouis ammonis fons interdiu frigidus: noctibus feruet. In falisto a qua potata cãdidos facit boues. In boetia añis melas oues negras. In ponto fluuius achaces irrigat campos in quibus paste oues nigro lacte eque gentes alunt. in reatino fons neminia appellat^o: alio atq; alio loco exoritur: annone mutationē significãs. Brũdusi in portu fons incorruptas prelat aquas nauigantibus: Lyncefcis aqua que vocatur acidula: vini modo temulentos facit. idem in andro insula. In archadia Stix epota ilico necat.

In berofo Taurorũ colle tres fontes sine remedio sine dolore mortiferi. Hieme mare calidius esse, antũno falsius. Omne oleo trã quillari. Et ob id vrinãtes ore spargere quoniam mittigat naturã asperam. lucemq; deportet. Niues in alto mari non cadere.

Ca. C. x. Ignis miracula.

Reterea cum sit vnus huius elementi ratio fecunda: seq; ipsa pariat: & de minimis crescat sintilis: Quid fore putandum est in tot rogis terre? Que est illa natura que voracitatem audissimam in toto mundo siue dãno sui passcat: lapides. arica inter se ligna. In nubibus fulmina. Excedit pfecto omnia miracula: yllum diem fuisse quo non cuncta conflagrarent: cum specula quoq; concaua aduersa solis radiis facilius incendantur: q̃ vllus ignis alius. Seruio tullio dormienti puero: ex capite flammam emicuisse. Linartium in hispania: interemptis scipionibus concionantem: et militem ad vltionem exortantem arfisse. Egressa mens interpretationem nature: festinat legentiuꝝ animos per totum orbem veluti manuducere.

Ca. C. xi. Terre longitudo et latitudo.

Ars terrarum ambiente oceano velut iuuatans: longissime ab ortu & occasu patet. Hoc est ab india ad herculis columnas gadibus sacratas nonaginta octo. M. decẽ & octo. Ut ifidoro placet. Latitudo terre a meridiano situ ad septemtrionem: dimidio minor. Vniuersum circuitum. CC. l. n. M. stadiorum. Que mensura romana computatione efficit tredecies quindacies centena. M. Passuum.

Distinguit in hoc capitulo de regione in regionem parciales distãtias: quod hic omittitur ob diffusam prolixitatem.

Ca. C. xii. armonica mundi ratio.

Lia dionisiodoro fides. Neq; eni subtrahã exẽpluz vanitatis grece: inuenta in eius sepulcro epistola dionisiodori nomine ad superos scripta: puenisse euz a sepulcro ad infiniã.

terram: esseq; eo stadiorum. xlii. M. Nec defuere geometre qui interpretarentur significare epistolam a medio terrarum orbe missam quo deorsum a summo longissimum esse spacium: & idem pile medium. Ex quo consecuta computatio est: vt circuitu ducentena. lvi. M. stadia prouinciarent.

Explicit liber secundus.

Iber tercius naturalis historie continet situs, gentes europe oppida maria portus montes flumina mensuras, et qui populi in ea sunt & fuerunt. Designatq; omnes regiones regna & vrbes totius europe in signes.

Capitulum primum Betica a flumine eam mediam secante cognominata: cunctas puincias diuit cultu & fertili et peculiari nitore precedit

Ca. ii. de europa per singulas prouincias

Vniuersa que de hercule ac pirene vel faturno traduntur: fabulosa imprimis arbitror.

Longitudinem eius vniuersam prodit. M. agrippa: cccc. lxxv. M. P. latitudinem. cc. lxxii. Sed cum termini cartaginem vsq; pcederent.

Ca. iii. de hispania diffuse.

Tongitudo citerioris hispanie est ad finem castulonis a pireneo: ccccc. vii. M. Passuum. Latitudo a tarracone ad litus olarsonis. ccc. vii.

Metalis plumbli, ferri eris argenti, auri: tota ferme hispania statet Citerior & specularibus lapidibus. betica & Minio. Sunt & marinarum lapidicine vniuerse est hispania.

Ca. iiii. de narboneñ. prouincia.

Arbonensis prouincia pars galliarum brachata ante dicta n anne vero ab italia discreta & alpium iugis. A gallia septentrionali montibus gebena. Urbibus. agrorum cultu. vitorum morumq; dignatione. amplitudine opum; nulli pro prouincia rum post ferenda.

Longitudinem. cccc. lxx. M. passuum Agrippa tradit. latitudinẽ. cc. lxxviii. M.

Ca. v. & sequẽtib; de italia Roma. Campania Sicilia